

## תלמוד

### מסכת בבא קמא

#### הוראות

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

|           |   |        |   |            |
|-----------|---|--------|---|------------|
| פרק ראשון | – | (14x6) | – | 84 נקודות  |
| פרק שני   | – | (4x4)  | – | 16 נקודות  |
| סך הכול   | – |        |   | 100 נקודות |

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.  
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

## השאלות

### פרק ראשון (84 נקודות)

ענו על שש מן השאלות 1-10 (לכל שאלה – 14 נקודות).

#### 1. "הדר בחצר חברו שלא מדעתו"

א. רב חסדא סיפר לרמי בר חמא על ספק שהתעורר לחכמים: "הדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך..." הגמרא ביררה מהו בדיוק המקרה שבנוגע אליו התעורר הספק, וציינה שני מקרים שבנוגע אליהם אין ספק. על פי המשך הגמרא, כתבו מקרה אחד שאין בו ספק, ציינו את הדין במקרה זה, והסבירו מדוע אין ספק במקרה זה. (3 נקודות)

- ב. (1) על פי בעלי התוספות, מהו הדין במקרה שבעל החצר חסר והדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו נהנה, ומדוע?  
(2) עיינו בדברי הרמב"ם שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

הדר בחצר חברו שלא מדעתו, אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו, שזה נהנה וזה לא חסר. ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חיסרו ממון.

(רמב"ם, הלכות גזלה ואבדה, פרק ג', הלכה ט')

על פי הרמב"ם, מהו הדין במקרה שבעל החצר חסר והדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו נהנה, ומדוע?

(5 נקודות)

#### ג. עיינו בדברי הרי"ד סולובייצ'יק שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

ונראה לנמק את שיטת הרמב"ם על פי מה שיש להעיר למה הביא את הדין בהלכות גזלה ולא בהלכות שכירות, והרי החיוב הוא לכאורה מחיובי שכירות ומדין מה שנהנית. אלא מכאן שלדעת הרמב"ם אין החיוב חל מדין שכירות אלא מדין גזלה. ודומה שלרמב"ם דין דאין קרקע נגזלת חל בנוגע לגוף הקרקע, ואילו בנוגע לתשמיש - קרקע נגזלת. הדר בחצר חברו חייב מדין גזלת תשמישין, ולכן חייב כשיש חיסרון לבעלים, שכן עיקר המחייב בגזלה הוא שהבעלים חסרו ממון מחמת הגזלה. ברם כשאין חיסרון - אינו חל חיוב גזלה. ולפיכך פסק הרמב"ם שזה נהנה וזה לא חסר פטור כי אין כאן גזלה....

אולם התוספות סוברים שאף בנוגע לתשמישין אין קרקע נגזלת. המחייב בסוגיין הוא חיוב שכירות, ותלוי אפוא בהנאת הדר בבית, ובמקום שאינו נהנה אינו מתחייב מדיני מה שנהנית ומדיני שכירות.

(רשימות שיעורים למסכת בבא קמא)

- (1) על פי הרי"ד סולובייצ'יק, הסבירו את דעת הרמב"ם במקרה שבעל החצר חסר והדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו

נהנה, וציינו מהו הסיוע שהביא הרי"ד סולובייצ'יק להסבר זה.

- (2) על פי הרי"ד סולובייצ'יק, הסבירו את המחלוקת בין הרמב"ם ובין בעלי התוספות בנוגע לדין "קרקע אינה נגזלת".

(6 נקודות)

2. "הכלב והגדי שקפצו מראש הגג"

- א. "מתני' הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין".  
מקרה זה הוא תולדה של אחד מאבות הנזיקין. מהו אב הנזיקין הזה? נמקו את תשובתכם. (4 נקודות)
- ב. "טעמא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור".  
(1) בעלי התוספות שללו שתי אפשרויות הנוגעות למקום שבו הכלים היו מונחים. אחת מן האפשרויות האלה היא שהכלים היו מונחים קרוב לכותל.  
הסבירו מדוע שללו בעלי התוספות אפשרות זו.  
(2) בעלי התוספות הציעו שתי אפשרויות בנוגע למקום שבו הכלים היו מונחים.  
כתבו אחת מן האפשרויות האלה, והסבירו, על פי אפשרות זו, מדוע אם הכלב והגדי נפלו מן הגג, נחשב המקרה ל"תחילתו בפשיעה וסופו באונס".  
(6 נקודות)
- ג. על פי מסקנת הגמרא, במקרה שהכלב והגדי נפלו מן הגג – כתבו היכן היו מונחים הכלים למאן דאמר "תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב", והסבירו מדוע הבעלים של הכלב והגדי פטורים. (4 נקודות)

3. אישו משום חיציו או משום ממונו

- "אתמר רבי יוחנן אמר אישו משום חיציו וריש לקיש אמר אישו משום ממונו".  
א. (1) על פי הגמרא, מהי הסיבה שרבי יוחנן לא קיבל את הדעה של ריש לקיש?  
(2) "אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן...".  
על פי רבא, הסבירו כיצד לומדים מן הפסוק "כי תצא אש..." שאישו משום חיציו. ענו על פי רש"י.  
(3) בעלי התוספות הקשו: מדוע לא ציינה הגמרא שהסיבה שרבי יוחנן לא קיבל את הדעה של ריש לקיש היא בגלל הפסוק "כי תצא אש..."?  
הסבירו תירוץ אחד של בעלי התוספות לקושייתם.  
(8 נקודות)
- ב. "תא שמע המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו...".  
הסבירו את הקושיה שמתעוררת ממשנה זו על הדעה של ריש לקיש, והסבירו את התירוץ של הגמרא לקושיה זו.  
בתשובתכם הסבירו את הכלל "קם ליה בדרכה מיניה". (6 נקודות)

## 4. "הפורץ גדר בפני בהמת חברו"

"תניא אמר רבי יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חברו..."

א. (1) "הפורץ גדר" – על פי הגמרא ורש"י, באיזה כותל מדובר, ומהי הסיבה שבמקרה זה הפורץ פטור מתשלום בעבור הכותל?

(2) הפורץ כותל בריא, והבהמה יצאה וברחה –

על פי רש"י, מהו הדין בנוגע לתשלום בעבור הבהמה, וכיצד הוכיח רש"י דין זה?

(4 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרמב"ם שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

שאלה (לחכמי לונלי): בספר נזיקין פרק ד': "הפורץ גדר לפני בהמת חברו ויצאתה והזיקה אם היה גדר חזק ובריא חייב". ילמדנו רבנו: אם על הכותל אמר - למה ליה למימר יצאתה והזיקה? ואם על הנזק אמר - הא אמרינן בגמרא שאין הלסטים חייבין אלא אם כן הכישוה והדריכוה למקום הנזק! יורינו מורנו ושכרו כפול מן השמיים.

תשובה: על הנזק אמרתי ולא על הכותל. וכך על הנזק אמרו חכמים ולא על הכותל. [א] שאילו היו דברי רבי יהושע בן לוי [הגרסה בגמרא היא: רבי יהושע] על הכותל כמו שעלה על לב כל מי שראיתי פירוש, לא היה אומר: "הפורץ גדר לפני בהמת חברו", אלא "הפורץ גדר חברו". מה עניין בהמה הכא? [ב] ועוד, שהביא התלמוד דברים אלו על משנה ד"הכונס צאן לדיר". [ג] ועוד, זה שהעמיד התלמוד דברי רבי יהושע שאמר "הפורץ גדר לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים" בכותל רעוע, אם על הכותל אמר, וכי פורץ גדר רעוע למה פטור מדיני אדם? וכי יעלה על לב אדם בעולם שהשובר כלי שלם חייב והשובר כלי רעוע פטור? אלא כך הדין: השובר כלי שלם וחזק משלם דמי כלי שלם, והשובר כלי רעוע אינו משלם [אלא] כלי רעוע... אלא ודאי כל המפרש כך נשתבש, ואין הדברים אמורים אלא לעניין הבהמה שיצאה מפרצה והזיקה...

וזה שהקשיתם על דבר זה מן "הלסטים שפרצו מחיצת הדיר בבריא, שאין חייבין בנזקיה עד שיוציאוה, אבל אם יצתה מעצמה פטורין", ודאי קושיא היא זאת. ושמא זאת הקושיא שיבשה המפרש עד שהעמיד דבר זה בכותל עצמו. וזהו פירוקה: הפרש גדול יש בין לסטים שפרצו הדיר, ובין חברו שפרץ לפני בהמתו. שהלסטים כוונתם לגנוב הבהמה, לפיכך כל זמן שלא הוציאוה מרשות בעלים לא נתחייבו ולא נעשית ברשותם, ובעת שיוציאוה נעשית ברשותם ונתחייב בנזקיה, אבל אם הניחוה שם - הרי לא עשו הנזק שנתכוונו לו, שהוא הגנבה, ולפיכך פטורין. אבל הפורץ גדר לפני בהמת חברו אין כוונתו לגנוב, ולא נתכוון אלא שתצא הבהמה ותזיק ויתחייבו הבעלים בנזקיה, ולפיכך הוא חייב באותו נזק כדין כל מזיק. וזהו הפרש בין לסטים ובין פורץ בהמת חברו.

(שו"ת הרמב"ם, סימן תלב)

(1) הרמב"ם לא קיבל את ההסבר שהדין בגמרא בנוגע לפורץ גדר בפני בהמת חברו נוגע לתשלום בעבור הכותל.

הסבירו שניים מן הנימוקים של הרמב"ם לדעתו.

(2) על פי הרמב"ם, ציינו את ההבדל בין המקרה שבו אדם פרץ כותל בריא בפני בהמת חברו והבהמה יצאה והזיקה

ובין המקרה שבו לסטים פרצו כותל בריא והבהמה יצאה והזיקה, והסבירו את הטעם להבדל זה.

(6 נקודות)

(שימו לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

ג. העתיקו למחברתכם את הטבלה שלפניכם, ושבצו בה את הדין – פטור או חייב – על פי הרמב"ם.

שימו לב: החיוב או הפטור נוגעים רק לדיני אדם. (4 נקודות)

| תשלום בעבור הכותל                                  | תשלום בעבור הנזק שהזיקה הבהמה |
|----------------------------------------------------|-------------------------------|
| הפורץ כותל בריא בפני בהמת חברו והבהמה יצאה והזיקה. |                               |
| הפורץ כותל רעוע בפני בהמת חברו והבהמה יצאה והזיקה. |                               |

5. "נפלה לגינה ונהנית" ו"מבריא ארי מנכסי חברו"

א. "אמר רב בנחבטה... אלא לא מיבעיא קאמר... קמ"ל".

הסבירו מדוע היה אפשר לחשוב שבמקרה שנחבטה הבהמה, בעל הבהמה יהיה פטור. בתשובתכם הסבירו את הדין של "מבריא ארי מנכסי חברו". (3 נקודות)

ב. (1) בעלי התוספות קבעו בתחילת דבריהם שנדרשים שני תנאים כדי שאדם לא ייחשב "מבריא ארי מנכסי חברו". מה הם שני התנאים?

(2) בהמשך דבריהם מקשים בעלי התוספות משלושה מקרים על הקביעה שהם קבעו בתחילת דבריהם.

I. בחרו באחד מן המקרים, הסבירו אותו, וכתבו את הדין במקרה זה.

II. הסבירו את הקושיה מן המקרה שבחרתם.

(3) ר"י תירץ את הקושיות האלה.

על פי דברי ר"י, כדי שאדם ייחשב "מבריא ארי מנכסי חברו", נדרש תנאי מסוים.

על פי דברי ר"י, כתבו מהו התנאי הזה, והסבירו את התירוץ לקושיה מן המקרה שבחרתם בתת-סעיף ב(2).

(11 נקודות)

## 6. נזקי אש – ליבה וליבתה הרוח

א. "ת"ר ליבה וליבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור".

על ברייתא זו הקשתה הגמרא מדין "זורה ורוח מסייעתו".

(1) הסבירו את הקושיה.

(2) הסבירו את התירוץ של רב אשי לקושיה זו.

(3 נקודות)

ב. (1) עיינו בדברי הרמב"ם ובקושיית הראב"ד שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

ליבה וליבתו הרוח – חייב, שהרי הוא גרם, וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין.

ראב"ד: ליבה וליבתו הרוח חייב שהרי הוא גרם. אמר אברהם: ואיך לא הפליג כמו שמפליג בברייתא

אם יש בליבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור.

(רמב"ם, הלכות נזקי ממון, פרק י"ד, הלכה ז')

הסבירו את קושיית הראב"ד על דברי הרמב"ם.

(2) עיינו בדברי הרמב"ם שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

[א] מי שעשה גורן בתוך שלו, או קבע בית הכיסא, או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן, צריך להרחיק כדי שלא יגיע העשן או ריח בית הכיסא או האבק והעפר לחברו, עד שלא יזיקו. אפילו הייתה הרוח היא שמסייעת אותו בעת שעושה מלאכתו ומולכת העפר או נעורת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ומגיעתן לחברו, הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפילו על ידי הרוח המצויה, שכל אלו כמי שהזיק בחיציו הן.

[ב] אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך, אם הולכה הרוח המצויה את המוץ והעפר והזיקה בהן – הרי זה פטור מלשלם, שהרוח היא שסייעה אותו, ואין נזק זה בא מכוח המזיק עצמו.

(רמב"ם, הלכות שכנים, פרק י"א, הלכות א'–ב')

על פי ה"מגיד משנה", יש סתירה בין פסיקה זו של הרמב"ם בהלכות שכנים ובין פסיקתו בהלכות נזקי ממון

שצוטטה בתת-סעיף ב(1). הסבירו מהי הסתירה בין שתי הפסיקות של הרמב"ם.

(4 נקודות)

ג. עיינו בדברי הרב שבתי כהן (ש"ך) שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

לפי עניות דעתי נראה שלא ירדו כולם [המגיד משנה, הכסף משנה והאחרונים שהלכו בעקבותיהם] לסוף דעת הרמב"ם, וטעמו ונימוקו עימו מה שלא חילק כמו שחילק בברייתא, והוא בשום לב עוד שהרמב"ם כתב וזה לשונו: "ליבה וליבתו הרוח חייב שהרי הוא גרם וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין" עד כאן לשונו. דלאיזה צורך האריך הרמב"ם בטעם זה? וגם היאך כתב טעם שלא נזכר בש"ס כלל? ... אלא ברייתא כפשטא היא כדאוקמה רב אשי דטעמא הוא משום גרמא בנזקין פטור. אלא דסבירא ליה להרמב"ם דנהי דאוקימתא דברייתא הכי היא, מכל מקום לא קיימא לן כוותה, משום דאתא [הברייתא] כמאן דאמר דלא דיינינן 'דינא דגרמי', ואנן דיינינן 'דינא דגרמי' [בבא קמא סב, ע"א]... וסבירא ליה להרמב"ם דגרמי וגרמא הכול אחד הוא...

אך יש לדקדק – אמאי פסק בפרק י"א מהלכות שכנים דפטור... ויש לתרץ בזה... דלא דמי לעפר שבפרק י"א שהולך היפך מכוחו, שכוונתו להפיל העפר לארץ ולא שילך למרחוק. מה שאין כן אש, שהרוח מסייע למה שכוונתו שילך האש.

(הרב שבתי כהן, שפתי כהן [ש"ך], חושן משפט, סימן תי"ח, ס"ק ד')

(1) על פי הש"ך, כתבו אם הברייתא המצוטטת בסעיף א נפסקה להלכה לפי הרמב"ם, והסבירו מדוע.

(2) הסבירו את התירוץ של הש"ך לסתירה שבין שתי הפסיקות של הרמב"ם שהסברתם בתת-סעיף ב(2).

(7 נקודות)

## 7. נוטל רכוש חברו ללא רשות על מנת לשלם

א. "וַיִּתְּאֶנָּה דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יִשְׁקֶנִי מַיִם..." (שמואל ב, כ"ג, ט"ו).

בגמרא מובאות שלוש דעות בנוגע לשאלה ההלכתית ששאל דוד המלך את חכמי הסנהדרין.

הסבירו את השאלה של דוד לפי כל אחת משלוש הדעות. (3 נקודות)

ב. עיינו בדברי רבנו אשר (הרא"ש) שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

מהו לחלופי שעורים דישאל בעדשים דפלשתים כדי להאכיל לבהמתו? ושלחו ליה דאסור לגזול על מנת לשלם, שנאמר "חֶבֶל יִשְׁבֵּי רָשָׁע גָּזָלָהּ יְשָׁלֵם" (יחזקאל ל"ג, ט"ו). ויראה דמיירי שעדיין לא היו מזומנין, אלא רצו ליקח גדישים של שעורים דישאל, ולכשיזדמן להם גדישים דעדשים דפלשתים יחזירו להם. אבל אם היו גדישין דעדשים מזומנין, אפילו אין בעלי גדישין שעורים לפנינו - מותר לזכות להן גדישין של עדשים על ידי אחר וליקח גדישין של שעורים, דזכות הוא לו, דעדשים עדיפי טפי.

(פסקי הרא"ש, בבא קמא, פרק ו', סימן י"ב)

(1) על פי הרא"ש, באיזה מקרה יהיה מותר לאדם ליטול רכוש מחברו שלא מדעתו על מנת לשלם?

(2) מהי הסיבה להיתר במקרה זה?

(4 נקודות)

ג. עיינו בדברי הרב אריה לייב הכהן ("קצות החושן") שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

ובים של שלמה (רבי שלמה לוריא, המהרש"ל) ... השיג על הרא"ש וזה לשונו: "ולא נהירא לי כלל. וכי שרי להסתחר בממון חברו שלא מדעתו? דדילמא חביב עליו יותר שעורין או דילמא לא ניחא ליה למכור את שלו? הלא מסקינן בסוף פרקין (בבא קמא סב, ע"א) דחמסן אפילו יהיב דמי. ומסתמא אין חילוק בין שילם לו דמיו או יותר מדמיו. ולא אמרינן 'זכין לאדם' [שלא בפניו] (בבא מציעא יב, ע"א) אלא במידי דאית ליה זכיה ולא יש בו שום צד חיסרון. אבל כהאי גוונא לא נקרא זכות אלא דינו כחמסן". עד כאן לשונו ועיין שם.

ואינה קושיא, דאף על גב דחמסן אפילו ביותר מדמיו וגם משלם ליה נמי, כל שהוא בפניו והוא מוחה אין זה זכות. אבל שלא בפניו אמרינן זכות הוא וזכין לו שלא בפניו, דמסתמא ניחא ליה. ואפילו שלא בפניו ושמע אחר כך וצווח - נמי לא מהני כיוון דמוחה כששמע, דאפילו במתנה גמורה כי מוחה בתר דשמע יכול למחות, וזה פשוט.

(הרב אריה לייב הכהן, "קצות החושן", חושן משפט, סימן שנט, ס"ק א)

(1) רבי שלמה לוריא (המהרש"ל), שדבריו מצוטטים בקטע זה, הקשה על הרא"ש.

על פי המהרש"ל, הסבירו מהי הסברה לדחות את ההיתר של הרא"ש, ומהי הראיה לכך מדין חמסן.

(2) הסבירו כיצד דחה בעל "קצות החושן" את הראיה של המהרש"ל.

(7 נקודות)

## 8. "המדליק את הגדיש"

"מתני' המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו..."

- א. על פי מסקנת רבא, במקרה שאדם הדליק את הגדיש בתוך רשותו של חברו, והיה ארנק מוטמן בתוך הגדיש – מהו הדין, ומהו הטעם לדין לפי חכמים? היעזרו בתוספות. (3 נקודות)
- ב. "אמר רבא הנותן דינר זהב לאישה ואמר לה היזהרי בו של כסף הוא..."
- ג. על פי רבא, מהו הדין אם הזיקה האישה לדינר, ומהו הדין אם היא פשעה בו? נמקו את תשובותיכם. (5 נקודות)
- ג. "ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה... יתיב רב אשי וקא מעיין ביה כי האי גוונא מאי..."
- (1) על פי המשך הגמרא, הסבירו את הספק של רב אשי במקרה זה. בתשובתכם ציינו את הדין בנוגע לכל אחד משני צדדי הספק.
- (2) מהו ההבדל בין מקרה זה ובין המקרה של "הנותן דינר זהב לאישה ואמר לה היזהרי בו של כסף הוא", ומהו ההבדל בין מקרה זה ובין המקרה של ארנקי בגדיש? היעזרו בתוספות. (6 נקודות)

## 9. דמי בושת

- א. (1) מהו הפסוק בתורה שממנו לומדים שאדם שבייש את חברו צריך לשלם לו דמי בושת?
- (2) "וכלן רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו רבי שמעון אומר עשירים רואין אותן כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם עניים כפחותין שבהן".
- כתבו בלשונכם כיצד יש להעריך את דמי הבושת לפי כל אחת משלוש הדעות. (4 נקודות)
- ב. (1) "בושת הכול לפי המבייש והמתבייש: מני מתניתין לא רבי מאיר ולא רבי יהודה..."
- הסבירו מדוע משנתנו אינה מתאימה לדעת רבי מאיר ומדוע היא אינה מתאימה לדעת רבי יהודה.
- (2) "אפילו תימא רבי יהודה... והא מדקתני סיפא... אלא מחוורתא מתניתין רבי שמעון היא".
- הגמרא הסבירה את דברי רבי יהודה כך שיתיישבו עם משנתנו, אולם היא דחתה הסבר זה. כתבו בלשונכם את הסבר הגמרא ואת הדחייה של הסבר זה. (6 נקודות)
- ג. "בעי רבי אבא בר ממל ביישו ישן ומת מהו".
- (1) הסבירו את שני צדדי הספק לפי רב זביד.
- (2) הסבירו את שני צדדי הספק לפי רב פפא. (4 נקודות)

10. יסודות תורה שבעל פה

- א. (1) כתבו מתני הייתה תקופת הסבוראים, היכן חיו הסבוראים, ומדוע הם נקראים כך.  
 (2) כתבו מתני הייתה תקופת הגאונים, היכן חיו הגאונים, וציינו חיבור אחד מתקופת הגאונים.  
 (5 נקודות)
- ב. (1) הראי"ה קוק כתב:  
 "יש טועים שחושבים שהשלום העולמי לא ייבנה כי אם על ידי צביון אחד בדעות ותכונות" (עולת ראייה).  
 כתבו בלשונכם מה חושבים אותם אנשים טועים.  
 (2) על פי הראי"ה קוק, הסבירו כיצד דווקא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם.  
 (6 נקודות)
- ג. "מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן?" (עירובין יג, ע"ב).  
 כתבו בלשונכם מהי תשובת הגמרא על השאלה שבציטוט. (3 נקודות)

## פרק שני – קטע שלא נלמד (16 נקודות)

לפניכם קטע מן הגמרא במסכת בבא קמא, דף צא, ע"א.

למדו את הקטע (היעזרו בפירוש רש"י), וענו על השאלות לפי ההוראות.

אדם שרצח את חברו חייב בעונש מוות, ככתוב: "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכְהוּ וַיָּמוּת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמֵת הָרֹצֵחַ" (במדבר ל"ה, י"ז),  
דהיינו שכדי לחייב את הרוצח במיתה, אומדים [מעריכים] שהאבן שהיה בה את חברו הייתה אבן שראויה להמית.  
הגמרא עוסקת בשאלה אם אומדים באופן דומה גם בנוגע לנזקין.

## החובל פרק שמיני בבא קמא

## לקטלא

הוא דאמדין. דכתיב באבן יד אשר ימות בה הכהו (נמדבר לה): אכל לנזקין. אין אומדין דאפי' אין חפץ זה ראוי להזק זה חייב דזמנין דאחזק בכל דהו: [מה צוח]. סתם צור י' טפחים: מאי לאו. הא דקמני אס היו פחותים אס הזק צו חייב: מלמטה למעלה קחשיב. אלמא בטפח הו' הזק: כנגד עינו. הכהו כחול כנגד עינו של זה: דבעינן אומדנא. ובהכי לא בעי לאסתמוי אלא מזליה הוא דאחרע ליה: אחוו. מעשה ידיה הוא: ה"ש חמשה דברים אומדין ונותנין לו כו'. לא גרסינן זק וזער וזושת: וריפוי ושכס עד שיתרפא. כלומר זריקין צ"ד לאמוד כמה ראוי להיות נופל למשכב בחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפוי ושכסו ומוזנות הריקין לו עד שיתרפא: והכריא. לזמן מועט והם אומדוהו לזמן מרובה: נסן לו כל מה שאמדותו. דמשמיה רחימו עליה: מקלר. נופל למשכב כמו אקלירי (ר"ה דף טז.). שמשור לעדה ולעדים. שיכול להציאו לצ"ד לאומדו אס ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו ואס אין ראוי לא ישלם שממחמת חלשותו של זה ורכותו נחבל:

איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן לקטלא הוא ידאמדין בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנת ת"ש<sup>6</sup> מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים

אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הזק בו חייב מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן תא שמע<sup>7</sup> הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא<sup>8</sup> דאבעית נפשיה כדתניא<sup>9</sup> המבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור<sup>10</sup> אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב ת"ש יחמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא<sup>11</sup> אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי ת"ש<sup>12</sup> שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה יש אומד לנזקין שמע מינה:

ענו על ארבע מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 4 נקודות).

11. "איבעיא להו... או דילמא לא שנא".

הסבירו בלשונכם את שני צדדי הספק של הגמרא.

12. "תא שמע מה בור שיש בו כדי להמית... כי היכי דמיתזקה ביה בעינן".

הסבירו כיצד רצתה הגמרא ללמוד מן המשנה "מה בור שיש בו כדי להמית..." שאין אומד לנזקין. היעזרו ברש"י.

13. "תא שמע הכהו על עינו וסימא... אחזו ותקע באוזנו וחירשו חייב".

א. הסבירו כיצד רצתה הגמרא ללמוד מן הברייתא "הכהו על עינו וסימא..." שיש אומד לנזקין.

ב. הסבירו כיצד דחתה הגמרא לימוד זה.

14. "תא שמע חמישה דברים אומדין אותו... אי עביד האי נזקא או לא מאי".

א. על פי ההווה אמינא של הגמרא, הסבירו מה אפשר ללמוד מן הברייתא "חמישה דברים אומדין אותו..."

ב. הסבירו כיצד אפשר ללמוד זאת.

15. "תא שמע שמעון התימני אומר... שמע מינה יש אומד לנזקין שמע מינה".

הלימוד של שמעון התימני מבוסס על הפסוק "וְכִי יִרְבֶּן אֲנָשִׁים וְהָפָה אִישׁ אֶת רַעְהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב" (שמות כ"א, י"ח).

הסבירו את הלימוד של שמעון התימני שממנו הסיקה הגמרא שיש אומד לנזקין. היעזרו ברש"י.

## בהצלחה!